

Nr 148.

Av herr **Hamrin m. fl.**, om lagstiftning angående obligatorisk skiljedom i vissa arbetstvister m. m.

Genom de av 1928 års riksdag antagna lagarna om kollektivavtal och om arbetsdomstol infördes för första gången i vårt land en rättslig reglering av kollektivavtalet och ett ordnat domstolsförfarande i tvister rörande kollektivavtals tolkning och tillämpning och därmed sammanhängande spörsmål. Denna lagstiftning, som till en början möttes av stark misstro från arbetarorganisationernas sida, har sedan dess vunnit allt allmänare erkännande och visat sig vara väl ägnad att stärka och bevara fred å arbetsmarknaden. Av än större betydelse är måhända, att genom ifrågavarande lagstiftning givits ett klart uttryck åt den uppfattningen, att lösningen av en konflikt å arbetsmarknaden icke kan få bero uteslutande av de stridande parternas inbördes styrka, utan hänsyn till samhällliga eller andra berättigade intressen. I den skrivelse, som riksdagen den 30 april 1926 avlät till Kungl. Maj:t och vari hemställdes om lagstiftning för arbetsfredens bevarande, uttalas ock, efter hemställan av andra lagutskottet: »Man får nämligen icke förglömma, att den föreliggande lagstiftningsfrågan icke enbart gäller reglerandet av förhållandet mellan två stridande parter utan att den jämväl i sig innesluter ett problem av stor samhällelig vikt.» Riktigheten av detta omdöme torde icke på allvar kunna bestridas.

Den vid 1928 års riksdag genomförda lagstiftningen avsåg allenast en, om ock betydelsefull, del av de frågor, som behandlas i 1926 års riksdagsskrivelse. Riksdagen fäste i denna skrivelse jämväl uppmärksamheten å vissa andra förhållanden, som äro ägnade att störa lugnet å arbetsmarknaden och tillika i hög grad beröra viktiga samhällsintressen. Sålunda erinras om behovet av åtgärder för arbetsfredens bevarande inom vissa samhällsviktiga arbetsområden och särskilt i fråga om arbetstvister, där staten eller kommun vore part.

Redan före avlåtandet av 1926 års riksdagsskrivelse hade frågan angående arbetsfreden gjorts till föremål för utredning. Socialstyrelsen hade den 27 september 1924 erhållit i uppdrag att verkställa utredning och inkomma med förslag rörande åtgärder till arbetsfredens bevarande. Därjämte hade, enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 29 januari 1926, dåvarande chefen för socialdepartementet tillsatt en delegation av nio personer för att verkställa undersökning i ämnet. Denna undersökning kom emellertid på grund av omständigheter, på vilka vi icke här skola ingå, att avstanna. Vissa inom delegationen verkställda specialutredningar avlämnades emellertid med ett av två av delegationens ledamöter den 28 januari 1927 avgivet betänkande.

Frågan om arbetsfredens tryggande vid statliga och kommunala arbeten återupptogs någon tid därefter av dåvarande chefen för socialdepartementet.

som genom Kungl. Maj:ts beslut den 12 juli 1927 bemyndigades att tillkalla högst sex sakkunniga för att verkställa utredning rörande anordningar ägnade att förekomma arbetsinställelse i tvister, däri staten eller kommun vore part. I anledning av detta bemyndigande tillkallades vissa sakkunniga men utredningsuppdraget återkallades den 17 december 1932.

Såsom framgår av den nu lämnade redogörelsen har den utredning, varom riksdagen 1926 gjorde hemställan, såvitt angår här förut berörda viktiga del av arbetsfredsproblemet, ännu icke blivit slutförd. Vilken anledningen härtill än må ha varit, är den uppenbarligen icke att söka däri, att de skäl, som legat till grund för riksdagens ifrågavarande hemställan, numera skulle ha förlorat sin betydelse. Det torde tvärtom förhålla sig så, att de sista årens erfarenheter gjort behovet av åtgärder å detta område än mera kännbart. Det kan ej råda mer än en mening om det olämpliga och för samhället menliga däri, att företag och anstalter, som tillkommit i samhällsmedlemmarnas gemensamma intresse eller som ha till uppgift att fylla viktiga eller oavvisliga samhälleliga behov — såsom kommunikationsverk, vattenledningsverk, anläggningar för distribution av gas eller elektrisk kraft, sjukvårdsinrättningar av olika slag — tvingas att genom en arbetsinställelse nedlägga eller inskränka sin verksamhet. Att samhällsintressen av denna vikt utlämnas åt stridslystna organisationers godtycke eller maktspråk är ett förhållande, som är ovärdigt ett lagbundet samhällsskick och måste med den makt, samhället äger, förhindras. I de riksdagsmotioner, som tid efter annan framlagts i detta ämne, har påyrkats, att i dylika fall borde stadgas obligatorisk skiljedom jämväl i intressetvister liksom förbud mot arbetsinställelse. Enligt vår uppfattning innebär ock en sådan utväg den enda godtagbara lösningen. Även om med en sådan sammanhänga vissa invecklade problem, äro dessa dock enligt vår mening icke av den art, att de kunna anses utgöra oöverstigliga hinder för en lagstiftning i ämnet.

Emellertid torde särskilt vad under de sista åren förekommit utgöra ett starkt stöd för den uppfattningen, att en sådan lagstiftning icke bör begränsas till de i sträng mening samhälleliga företagen. Av de arbetsinställelser, som under senare år ägt rum inom vårt lands industri, ha flera haft en sådan återverkan å allmänna eller samhälleliga intressen, att ett återställande av arbetsfreden måste anses som en samhällsangelägenhet av högsta vikt. På denna punkt kan det vara nog att erinra om den alltjämt pågående konflikten inom byggnadsfacket. I en tid, då stat och kommun ålägga medborgarna de tyngsta bördor till arbetslöshetens bekämpande, bör det ej anses som en förmåten fordran att industriens produktion ej lamslås genom de stridande parternas oersonlighet. De åtgärder, som statsmakterna ansett sig böra genomföra till arbetslöshetens bekämpande och näringslivets höjande, komma härigenom att till stor del förfela sitt syfte. Ej heller kan i detta sammanhang förbises att en arbetsinställelse inom någon av våra stora exportindustrier kan genom dess följdverkningar i fråga om vår betalningsställning till utlandet ha för hela vårt ekonomiska liv i hög grad menliga verkningar.

Även om man icke ansluter sig till tanken på obligatorisk skiljedom i alla

intressetvister, synes dock i de fall, då betydande samhällsintressen äro i fara, utväg icke böra saknas för ett biläggande av konflikten genom obligatorisk skiljedom. Huruvida en uppkommen konflikt är av nu angivna beskaffenhet, kan uppenbarligen icke avgöras annat än från fall till fall. Olika lösningar kunna här ifrågakomma, såsom att överlämna avgörandet åt en kommission, tillsatt enligt vissa i lag meddelade bestämmelser, eller åt Kungl. Maj:t efter framställning av eller inhämtande av yttranden från myndigheter och sammanslutningar. Det torde ock böra övervägas huruvida skiljedomsvägen bör anlitas, innan det visat sig att konflikten ej kunnat biläggas genom medling.

Den skiljedomstol, som har att upptaga tvisten och avdöma densamma, bör uppenbarligen äga en sådan sammansättning att garantier vinnas för ett allsidigt och fullt objektivt bedömande. En tänkbar lösning är, att låta den förlikningskommission, som medlat i tvisten, tillika utgöra skiljedomstol, en annan att en permanent skiljedomstol tillskapas efter vissa i lag angivna grunder. Vilkendera utvägen bör äga företräde, måste givetvis göras till föremål för ingående överväganden. Att i de fall, då en tvist skall gå till skiljedom, arbetsinställelse icke må förekomma som tillåten stridsåtgärd, ligger i öppen dag. Har sådan stridsåtgärd redan kommit till användning, bör den omedelbart hävas.

En meddelad skiljedom bör äga samma bindande verkan som ett lagligen tillkommet kollektivavtal. Ett överträdande av skiljedomen kommer härigenom att för den överträdande parten medföra samma påföljder som enligt lagen om kollektivavtal äro förenade med åsidosättande av ett sådant avtal.

Såsom redan antytts torde åtminstone för närvarande icke kunna ifrågasättas att obligatorisk skiljedom skulle införas i alla intressetvister. Biläggande av dylika tvister på frivillighetens väg genom medling måste alltså bibehållas såsom det huvudsakliga medlet för arbetskonflikters avveckling. Emellertid medför detta förhållande ingalunda, att den nuvarande ordningen på detta område är i allo tillfredsställande. En fråga, som förtjänar särskilt beaktande, är stärkandet av medlingsinstitutionen genom att tillägga ett framlagt medlingsförslag större betydelse för tvistens biläggande än det nu äger. Härutinnan kan ifrågasättas, att det vid medling framlagda förslaget under vissa förhållanden tillerkännes bindande verkan, även om det icke godkänts av en majoritet inom resp. organisationer. Syftet med en sådan bestämmelse skulle vara ej allenast, ur samhällelig synpunkt, att skapa ökad arbetsfred utan ock att bereda en mera betydande minoritet inom en organisation skydd mot majoritetsförtryck. Exempel på en liknande anordning saknas icke från andra områden av föreningsväsendet. Ur nu angivna synpunkter bör övervägas ett stadgande av den innebörd, att ett framlagt medlingsförslag skall anses som gällande kollektivavtal, om det icke förkastats med viss kvalificerad majoritet, t. ex. $\frac{2}{3}$, inom resp. organisation. En annan fråga som bör närmare undersökas är, huruvida det icke bör förbjudas parterna i en arbetskonflikt att under den tid medling pågår och innan framlagt medlingsförslag förkastats använda eljest lovliga stridsmedel.

Det torde icke ha undgått någon, som närmare sysslut med de i vårt land förekommande arbetskonflikterna, att det fackliga föreningsväsendet jämväl i andra hänseenden företer påtagliga brister. Visserligen är den fackliga föreningsrätten en medborgelig rättighet, som helt och fullt måste lämnas oförkränkt. Men föreningsrättens numera i vårt land allmänt erkända grundsats kan ingalunda anses innebära, att den lämnas fri från varje laglig reglering. Ett sådant anspråk står icke i god överensstämmelse med de principer, som kommit till användning å andra närliggande områden. Minst av allt får föreningsrätten urarta till ett mot den enskilde riktat tvång. Konsekvenser av denna art äro oförenliga med ett demokratiskt samhällsskick och strida mot den medborgarfrihet, som varje demokratiskt parti ej minst i vår tid har till uppgift att värna. Såsom en sådan konsekvens måste utan all tvekan betecknas, då tillhörigheten till en facklig organisation förbindes med mer eller mindre förtäckta villkor om politiskt ståndpunktstagande och de fackliga organisationerna på denna väg underordnas ett visst politiskt parti. Att den enskilde medborgarens politiska åsiktsfrihet, som utgör en grundpelare för varje demokratisk samhällsordning, på detta sätt kringskäres, måste anses utgöra en allvarlig fara för demokratiens bestånd. Vidden av denna fara framstår först fullt tydlig, då man betänker att, såsom förhållandena nu gestalta sig i vårt land, den enskildes rätt till arbete och utkomst inom allt större antal arbetsområden faktiskt är beroende av hans anslutning till den ena eller andra fackliga organisationen.

Med all sannolikhet torde nu antydda, liksom åtskilliga andra missförhållanden och oarter inom det fackliga föreningsväsendet icke kunna undanröjas på annat sätt än genom en reglering i lag av det fackliga föreningsväsendet. En sådan lagstiftning bör, liksom på föreningsrättens område i allmänhet, ha till syfte att närmare bestämma bl. a. sammanslutningens ändamål och organisation, villkoren för inträde och utträde, medlems rösträtt och formerna för besluts fattande.

De frågor, om vilkas utredning vi nu göra hemställan, äro ej minst med hänsyn till det nuvarande tidsläget av den allvarliga och brådskande beskaffenhet, att deras lösning icke längre kan få skjutas åt sidan. Utredningen bör igångsättas snarast möjligt och denna bör så bedrivas, att förslag kunna förväntas framlagda redan för nästinstundande riksdag. Beträffande åtskilliga av de av oss berörda frågorna föreligger ock redan ett omfattande utredningsmaterial.

Under återopande av vad ovan anförts yrka vi,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville snarast låta verkställa utredning och för 1935 års riksdag framlägga förslag till lagstiftning rörande *dels* obligatorisk skiljedom och därmed förenat förbud mot arbetsinställelse såväl i arbetstvister, vari stat eller kommun är part, som ock i andra arbetstvister, som medföra fara för betydande samhällsintressen, *dels* stärkande av den nu-

varande medlingsinstitutionen i anslutning till de synpunkter, som ovan framhållits, *dels ock* en allmän reglering av de fackliga sammanslutningarnas ställning, organisation och verksamhet.

Stockholm den 22 januari 1934.

Felix Hamrin.

Elof B. Andersson.

B. v. Stockenström.

J. Bergman.

S. H. Kvarnzelius.
